

giks. Nende kasukate küljes rippuvate kellade helin väideti tugevdavat maskide kaitseomadusi. Tänapäevani on maskeerimistava peamine atribuut vööle ja rihmadega selga riputatavad suured ja hiigelsuured kellad, samuti selga aetud karvakasukad ja pähe pandud suured maskid. Mustlased, surm, hobune, karu, kurg, krokodill jt loomad vaheldusid koletislike fantaasiamaskidega. Rõivastes on toimunud siiski muutusi. Üks tüüpilisemaid (ja kindlasti odavamaid) lahendusi on rohelistest, punastest ja valgetest riideribadest kostüümid, kuid näha olid ka kaltsuvaibatehnikas kehakatteid. Kostüüm ja mask on osavõtja oma rahakoti peal, igauks vaatab, kui palju ta oma eelarvest saab maskeerimise peale kulutada. Traditsiooniliselt polnud naistel osalemine lubatud, kuid uute sümbolite ja kujude ülevõtmisel on lõtvunud osavõtjate vanuse ja sugupoolega seotud nõuded.

Tõdesime, et Perniku festival on sulanduva kultuuri näide. Piirid välis- ja siseringi vahel on hägustunud. Linnarahvas/pealtvaatajad maskeeruvad samuti erineval määral: maalitud nägu, värvilised parukad (mida tänavail müüakse) või mõned tänavakaubandusest ostetud aksessuaarid, koomilised stereotüüpi toetavad rõivad (nõid, kurat jt). Rühmade atraktiivsuse tõstmiseks on kaasatud rahvatantsu- ja rahvalaulurühmad – nn festivaliuuendus. Kuid iga sellise aastakümneid püsinud kalendripõhise tähistamise oluline küsimus on selle püsijäämine. Meile tundus, et pärimuse järjepidevus on tagatud just laste osalemisega: maskeeritud poisid liikusid koos isaga täiskasvanute seas.

Välitööde põhjal oli kogu linn pikad päevad tänavail, kus õilmitses kõige erinevam kaubandus (maski-, suveniiri-, rahvakunsti, odavriiete ja kõige mõeldava kaubastamine, suitsesid tänavagrillid), üle mille kõlas võimas kellade müra. Maskeerimiskõrva peamine esinemisviis pole verbaalne, vaid seisneb müras, mille tekitab tuhandete kellakandjate rütmi väljahüppamine, mida toetavad siin ja seal mängivad pillimeesterühmad. Pealtvaatajaid oli sedavõrd, et meil oli paiguti raskusi nii filmimise kui ka pildistamisega. Tahtsime ju olla ka sõltumatud vaatlejad rahva hulgas, mitte staatiliselt žürii ridadesse surutud. Salvestasime festivalil edasiseks kasutamiseks videokatkeid ja fotosid, unikaalse ja vaimustava elamuse ühte väikest ülevaadet esindas juuni alguses SIEFi rituaalse aasta töörühma konverentsiks koostatud fotonäitus.

Täname abi eest Nikolai Sivkovi ja Perniku Ajaloomuuseumi.

Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov

22. rahvusvaheline huumorikonverents Hong Kongis

24.–27. juunini, ajal kui Eestis peeti jaaniaega, leidis kaugel Hiinas, Hong Kongis aset Rahvusvahelise Huumoriuurimise Seltsi (*International Society for Humor Studies* = *ISHS*) 22. aastakonverents, millest võttis osa üle 200 teadlase maailma eri paigust. Konverentsi korraldas 1984. aastal rajatud Hong Kongi Linnaülikool (City University of Hong Kong), täpsemalt sealne rakenduslike ühiskonnateaduste osakond. Nelja päeva

jooksul oli võimalik kuulata ettekandeid lausa viies paralleelses sektsioonis. Konverentsi vältel leidsid aset ka mitmed kitsatemaatilised sümposioonid.

Laiemas plaanis olid aastakonverentsi märksõnadeks interdistsiplinaarsus ja uued arengud huumoriuurimises, kuid peamised suunad olid: 1) huumori roll psühholoogilises heaolus, stressijuhtimises, enesetäiustamises ja sotsiaalses interaktsioonis; 2) huumori roll kultuuris, hariduses, loovuses ja juhtimiskoolitustel; 3) huumori kasutusala äris, meediakommunikatsioonis ja reklaamis ning 4) huumori rakendamine psühhoteraapias ja psühholoogilises nõustamises. Neist suundadest lähtuvalt olid rühmitatud ka paralleelsektsioonide teemad: kultuur, psühholoogia, püstijalakomet (*stand up comedy*), ühiskond, lingvistika, Hiina huumor, rõhutades ühtlasi huumori psühholoogilisi, lingvistilisi ja sotsiokultuurilisi aspekte.

Teoreetilise ja äärmiselt elegantse avaettekande pidas seltsi praegune president Elliott Oring (*Shaken, Not Stirred: Blending and Humor*). Kirjanik Ian Flemingi loodud salaagendi James Bondi lemmikjoogist (raputatud, mitte segatud vodkamartiini) inspireeritud pealkiri sobis ideaalselt ettekandele, mis keskendus tänapäeva metafoorteooriate rakendamisele nüüdisaja huumoriuurimises laiemalt. Arvestades tõsiasja, et suursündmus toimus Hiinas, tutvustati nelja päeva vältel nii plenaar- kui ka paralleelsektsioonide vältel päris palju idamaade huumori eripärasid. Teise päeva plenaarainesineja oli korraldajaülikooli professor Xiaodong Yue, kes oli ühtlasi ka konverentsi kuberner. X. Yue andis hea ülevaate Hiina huumoriteraapia minevikust, olevikust ja tulevikust, peatudes neljal põhilisel huumoriteraapia vormil: naljateraapia, klounietenduse teraapia, naeruväärsusteraapia ja õnneliku sündmuse teraapia. Kolmanda konverentsipäeva hommikul sai plenaarretteasteks sõna Sydney Ülikooli professor Jocelyn Chey, kes rääkis oma mõiste *huumor* hiinakeelsest vastest *youmo*, mille võttis kasutusele Lin Yutang 1933. aastal.

Viimastel aastatel on huumoriuurimise seltsi aastakonverentsidel hea tava anda välja noorteadlasi tunnustav autasu. Sel aastal jagati välja kaks noore väljapaistva huumoriteadlase tiitlit. Tunnustatud noored tutvustasid oma tööd viimasel plenaaristungil. Auhinna vääriliseks osutusid Birminghami Ülikooli juures itaalia-uuringutega tegelev Clare Watters (ettekanne *To the Streets: Italian Comedians and Social Protest*) ja Berliini Vaba Ülikooli (Freie Universität Berlin) noor japanoloog Till Weingärtner (*Towards a Theory of Fictionality in Humor*).

Mõlemad etteasted olid köitvad, põhjustades ka auditooriumi elava diskussiooni. Clare Watters vaatles, kuidas on poliitiline komöödia Silvio Berlusconi võimuletulekust peale omandanud Itaalias valitsuse kultuurilises vastasseisus keskse rolli. Pole ka midagi imestada, sest Itaaliale on ette näidata sotsiaalse protestiliikumise pikk ajalugu, kus intellektuaalsed ja kultuuritegelased on etendanud olulist osa nii oma tegevuse kui ka sõnavõttudega.

Ettekanne käsitles poliitilise komöödia viljelejate, koomiku Sabina Guzzanti ja Beppe Grillo Berlusconi-kriitilisi naljaetteasteid ning demonstreeris koomikute suurt potentsiaali kasutada sotsiaalset protesti, hajutamaks komöödia ja poliitika piire.

Japanoloog Till Weingärtner lahkas huumori suhteid reaalsusega, arutles fiktsiooni osakaalu üle huumoris ning esitas küsimuse, kas ja kuidas mõõta naljade fiktsionaalsust. Esineja vaatles faktilisust ja fiktsionaalsust jaapani huumoris ja komöödias ning kirjeldas fiktsiooni kui reaalsuse variatsiooni (*variation from that reality*). Ühtlasi moodustas ettekanne esialgse mõtteavalduse huumori fiktsionaalsuse teooria kohta.

Mina võtsin osa peamiselt kultuuri ja ühiskonda käsitlevatest istungitest (oma ettekandes vaatlesin eesti lühendifolkloori sotsiokultuurilisest aspektist), milles käsitleti huumorit väga mitmekülgselt. Konverents toimus Aasias, seetõttu tulid sageli jutuks ida ja lääne kultuuri erinevustest mõjutatud huumorimeele erinevused.

Jaapani teadlane Kimie Oshima ettekanne (*Why Japanese are not funny?*) moodustas näiteks tänuväärse ülevaate ühiskondlikest erinevustest tingitud eripäradest, käsitledes Jaapani ja idamaade kultuuri kõrge kontekstiga kultuurina ja vastandades sellele madala kontekstiga kultuuri, mis on omane pigem lääne ühiskonnakorraldusele. Madala kontekstiga kultuuridele on iseloomulikud otsesed ja selged sõnumid, hoolimata sõnumi saatja ja vastuvõtja suhetest. Sõnad annavad edasi põhilise osa informatsioonist. Kõrge kontekstiga kultuurides on aga raskuskese sõnumi kontekst: sõnumist endast on tähtsam sõnumi saatja või vastuvõtja, see mõjutab ka omavahelisi suhteid ning peidetud tähendus on tähtsam kui tegelikud sõnad. Ka naljades on raskuskese erinev – kui lääne ühiskonnas räägitakse pigem anekdoote, siis Jaapanis on esiplaanil isiklik tasand, naljakad lood/juhtumid, mille abil püütakse arendada paremaid suhteid või vestluspartnereid tundma õppida.

Poola huumoriuuriija Dorota Brzozowska vaatles nt Hiina ja Jaapani kultuuri väljendusi poola naljades ning esitas mõneti lausa üldeuroopalikke stereotüüpe, mida võib hea tahtmise juures kohata ka eesti naljarepertuaaris. Valitsevad tähendusväljad põhinevad neis aga 1) välistel erinevustel ja iseärasustel (spetsiifilised rassitunnused, suur rahvastikuarv, kõrgtehnoloogia), 2) eriomasel söömiskultuuril, erisugusel toitumisel (riisi söömine, pulgad jne), 3) keelepõhistel sõnamängudel, mis rõhutavad erinevusi poola ja europa keeltega võrreldes.

Käsitlemist leidsid huumori globaliseerumine ja kultuuridevahelised sarnasused/erinevused, millele oli pühendatud eraldi sektsioon ettekannetega, mis kõik omavahel väga hästi haakusid. Innustava etteaste tegi Hollandi uurija Giseline Kuipers, kes vaatles huumori rännet ja selle mõju rahvusülesele kultuurile. Austraalia sotsiaalteadlane Jessica Milner Davis kõneles kultuuridevahelistest väljakutsetest huumoriuurimises, tänapäeva ühiskondlikest hoiakutest huumori kasutamisel Austraalias, Jaapanis ja Hiinas. Inglise huumoriuuriija Christie Davies, kes tegeleb viimasel ajal põhjalikult naljade transformatsiooni temaatikaga, uuris naljade rännet ja vastuvõttu/kohanemist eri maades ja kultuurides. Globaliseerumise seostest internetinaljade ja meediaga vaatles Limor Shifmani ja Mike Thelwalli ühisettekannet.

Ettekandeid ja vaatepunkte jagus seinast sein, kindlasti väärivad veel märkimist Kawakib Al-Momani ülevaade Jordaania parlamendivalimiste ajal meedias levinud koomiksistest ja karikatuuridest, Chaya Ostroveri kaks ettekannet holokausti üle elanud juutide huumorivormidest ja funkstioonidest, Wladislav Clopicky kognitiivlingvistiline arutelu mõistelise ruumi ja huumori vastasmõjudest, Rolf Heimanni etteaste Austraalia koomiksikultuurist, Joseph Wu ja Raymond Chani ettekanne huumori kasutamisest võitluses stressiga Hong Kongi keskkooliõpetajate näitel jne.

Huumorikonverentsi kava ja teesidega on võimalik tutvuda kodulehel <http://ssteach4.ss.cityu.edu.hk/~ishs2010/Home.htm>.

2011. aastal kogunevad maailma huumoriuurijad Bostonis, seltsi ammune liige, Krakówi Ülikooli professor Wladyslaw Chlopicki taotles juba ka 2012. aasta konverentsi korraldamise õigust – 24. huumorikonverents leiab aset Poola pärlriks peetud linnas Krakówis.

Piret Voolaid